

ФЕРМЕРСЬКИЙ КООПЕРАТИВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ю. Ю. Чебан, асистент
Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні перешкоди на шляху функціонування і розвитку кооперативів, створених фермерськими господарствами. Накреслено основні напрями подальшого розвитку фермерських кооперативів та визначено їх роль в розвитку матеріально-технічної бази фермерських господарств.

Кооперативний рух в Україні набув законодавчого закріплення в 1997 році з прийняттям Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [1]. Передбачалося, що переваги такої форми співпраці та об'єднань, враховуючи позитивний досвід зарубіжних країн, будуть максимально використані фермерськими господарствами. Водночас, розвиток фермерських обслуговуючих кооперативів не став динамічним через ряд соціальних та економічних причин.

Процес створення, функціонування та перспективи розвитку кооперативів, у т. ч. і фермерських, є напрямками наукових праць таких вчених-економістів, як М. М. Кропивко, В. В. Зіновчук, О. В. Крисальний, М. Й. Малік та ін. дослідників. Водночас, стан та ефективність функціонування кооперативів вимагають подальшого дослідження.

Метою дослідження є визначення основних перешкод на шляху розвитку обслуговуючих кооперативів та накреслення практичних можливостей і перспектив їх динамічного розвитку.

Недостатній розвиток кооперативних процесів в Україні, а також існування деяких з них в нестандартних формах, не можуть забезпечити належний рівень розвитку сільськогосподарських підприємств. Так, наприклад, фермери США одержують через кредитні кооперативи щорічно до 40 % довгострокових і до 20 % короткострокових позик, у Німеччині – відповідно 45% і 24 %, а у Фінляндії лише короткострокові позики складають 50 % [2, с. 17].

Одна з найбільш проблем розвитку фермерських господарств – стан їх матеріально-технічної бази – частково може бути вирішена шляхом кооперативного об'єднання. На думку М. М. Кропивка «з метою поліпшення рівня забезпеченості фермерських господарств технікою слід розвивати кооперативні форми її використання» [3, с. 36].

Звісно, обслуговуюча кооперація не може бути і не є єдиним напрямом вирішення всіх проблем матеріально-технічного забезпечення фермерських господарств, але, за умови належного рівня її розвитку, надасть можливість розв'язання питань щодо налагодження ринків збуту продукції; врегулювання питань належного зберігання продукції; забезпечення господарств якісним та завдяки обсягу придбання на порядок дешевшим насінням, добривами, засобами захисту рослин, паливом; надання послуг з ремонту та обслуговування техніки; надання консультативно-технологічних послуг тощо.

Протягом 2008-2011 рр. функціонування фермерських кооперативів Миколаївської області не набуло передбачуваного розвитку – їх чисельність залишилась незначною та незмінною. У 2011 р. на 100 фермерських господарств області припадає 0,26 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; тих, що створені фермерами – 0,04. Якщо порівнювати наявність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів Миколаївської області з таким показником сусідніх південних областей – Одеської та Херсонської, то можна зазначити, що лідерські позиції за створенням та ефективним

здійсненні діяльності протягом періоду дослідження посідає Херсонська область, де чисельність зазначених структур більше в 2-3 рази протягом періоду 2004-2011 рр.

Отже, основними причинами, які перешкоджають належному розвитку фермерської кооперації є, на нашу думку, такі:

- постійна нестабільність політичного середовища господарювання аграрних підприємств;

- соціально-економічні проблеми сільських територій;

- ставлення державних органів влади до проблем створення та розвитку кооперативів, що підтверджується втратою чинності Державної цільової програми підтримки розвитку обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №704 від 22 червня 2011 року [6];

- розуміння фермерами факту створення та функціонування обслуговуючих кооперативів лише як перспективи виходу з складних умов господарювання, а не як перспективи вдосконалення та підвищення ефективності їх діяльності. Так, результати опитування фермерів Миколаївської області показали, що з 300 респондентів 95 позитивно ставляться до наявності та функціонування фермерського обслуговуючого кооперативу, але лише 29 взяли б участь у його створенні. При цьому, основними причинами наявності належної чисельності обслуговуючих кооперативів вони вбачають у відсутності лідера для їх створення та інформації щодо особливостей їх створення і вимог до ефективного функціонування;

- незначна наявність справжніх управлінців та організаторів, здатних об'єднати фермерів та скоординувати їх співпрацю для отримання максимального ефекту, причиною чого є низка як внутрішніх факторів, пов'язаних з менталітетом українського народу і нерозумінням цілей та результатів кооперування, так і зовнішніх, до яких, наприклад, можна віднести відсутність пільгового кредитування;

- незадовільний стан дорадчої служби та інформаційно-консультативного забезпечення фермерів;

- напрями діяльності асоціацій фермерів та землевласників України різних рівнів та Українського державного фонду підтримки фермерських господарств з його регіональними відділеннями, а також відсутність створення вертикальних кооперативних структур та інші.

Перспективи розвитку фермерських обслуговуючих кооперативів вбачаємо в такому:

- врахуванні переваг та можливостей обслуговуючих кооперативів через інтенсивну дорадчу діяльність та інформаційно-консультаційне забезпечення, віддаючи належну роль в цьому

обласним та районним асоціаціям фермерів та землевласників, регіональними відділеннями Фонду підтримки фермерських господарств, вищим та середнім професійним навчальним закладам;

- максимальному використанні коштів всіх державних цільових програм, які тим чи іншим чином можуть бути направлені на створення та сталий, тобто стабільний, розвиток обслуговуючої кооперації;

- використанні міжнародних програм фінансування вирішення соціально-економічних проблем сільських територій та розвитку обслуговуючої кооперації;

- розвитку міжкооперативного зв'язку та міжкооперативної діяльності;

- залученні до зареєстрованого та функціонального кооперування особистих селянських господарств, частина яких, так як і частина фермерських господарств, на практиці здійснюють деякі функції обслуговуючих кооперативів, але без документального оформлення діяльності, що безпосередньо впливає як на взаємовідносини господарів, так і ефективність функціонування такого роду об'єднання;

- створенні таких обслуговуючих кооперативів, членами яких є не лише фермери, а метою діяльності – поглиблення інтеграційних зв'язків фермерів у виробництві, переробці і збуті продукції, матеріальному постачанні й технічному обслуговуванні;

- використанні можливості створення кооперативів за участі банківських структур та ін.

Таким чином, за умов, що склалися нині, та за яких здійснюють свою діяльність фермерські господарства, необхідно використовувати всі переваги та можливості кооперативної форми співпраці в першу чергу у постачальницькій сфері в частині якісного матеріально-технічного забезпечення, оскільки вона практично не існує, технічно-сервісному обслуговуванні, збутовому та інформаційно-консультаційному напрямі, який включає правове, бухгалтерське, агротехнологічне та інше обслуговування.

Список використаних джерел

1. Про сільськогосподарську кооперацію [Електронний ресурс]: Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

2. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу: вид. друге, доп. і перероб. / В. В. Зіновчук. – К. : Логос, 2001. – 380 с.

3. Кропивко М. М. Інвестиційна потреба фермерів у формуванні технічних засобів з урахуванням їх інтенсивного використання / М. М. Кропивко // АгроІнКом. – 2008. – № 3–4. – С. 36.
4. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2010 рік. – Головне управління статистики у Миколаївській області, 2011. – 639 с.
5. Статистичний щорічник «Фермерські господарства Миколаївщини» за 2010 рік. – Головне управління статистики у Миколаївській області, 2011. – 96 с.
6. Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 22 червня 2011 року № 704. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.